

ВІДГУК

офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю

Чжен Ланьюе «Формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки»,

представлену на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора

філософії зі спеціальності 01 – Освіта/Педагогіка

011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дослідження. У системі професійного становлення музиканта-піаніста емоційна складова його підготовки має важливу роль. Це підтверджується висновками сучасної науки, в яких емоційна сфера визначається рівноцінною інтелектуальній, є фактором прояву мотиваційної, ціннісної сфери, особистісної самореалізації.

У представленому дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано розв'язання проблеми художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки.

Зазначена проблема актуалізована усвідомленням того, що формування художньо-емоційної емотивності в умовах зміни концепту освіти від трансляції знань до формування креативного, емоційно зрілого здобувача вищої освіти зумовило зосередження уваги на вивченні професійного становлення людини. Це актуалізує пошук нових стратегій, які поєднують когнітивний та емоційний розвиток, формують здатність до смислотворення в освітньому середовищі, орієнтованому на гуманізацію і творчу самореалізацію особистості.

Актуальність досліджуваної проблеми підсилюється науково-теоретичною значущістю методологічної бази розкриття обраного феномена, складністю та практичною потребою методичної спрямованості процесу підготовки здобувачів вищої освіти стосовно узгодження в межах унікальності його емоційно-експресивного прояву в контексті мовленнєвої, комунікативної, мисленнєвої діяльності людини. Це актуалізує сенс емотивності, що відображає здатність особи не лише відчувати, а й осмислювати, вербалізувати і усвідомлено моделювати свій емоційний досвід. Емоційна сфера в музичному виконавстві є визначальною основою художнього самовираження музиканта. Вона забезпечує автентичність інтерпретації, пов'язує внутрішні переживання виконавця із звучанням твору, активізує творчі інтенції.

Осучаснення методичного забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти у процесі навчання, у тому числі у мистецькій галузі, здатних мобільно змінювати змістовий формат індивідуальної освітньої траєкторії,

врегульовується законами України «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (чинна ред. 2025), іншими документами, а також низкою відповідних Стандартів.

Формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки представлено актуальним методичним парадигмальним полем педагогічної теорії та мистецько-педагогічної практики вищої освіти. Це зумовлено невідворотними процесами змін суспільного розвитку та стає підставою для відповідних вимог щодо підготовки здобувачів вищої освіти різних спеціальностей. Підсилення актуальності дослідження забезпечується винайденням автором вирішення виникаючих проблем шляхом подолання низки суперечностей, які також представлені в роботі та мають вирішення в тексті дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків.

Висока ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, теоретичних висновків та результатів дослідження підтверджується глибиною загальнонаукової методологічної, теоретичної, мистецько-педагогічної бази, її прикладним характером, спрямуванням набутої художньо-виконавської емотивності у змісті відповідних програмних результатів підготовки здобувачів вищої освіти.

Обґрунтування методології та методичної системи є безперечним здобутком автора, оскільки в роботі визначено сутність ключового поняття «художньо-виконавська емотивність здобувачів вищої освіти», як інтегральна особистісно-професійна якість, яка забезпечує цілеспрямовану трансформацію внутрішнього емоційного досвіду і переживань в інтонаційно-звукову та вербальну форму, мобілізуючи техніко-апаратні, інтонаційно-сміслові, комунікативні й художньо-вербальні ресурси музиканта задля глибокої інтерпретації музичного тексту, комунікації з аудиторією та ефективного педагогічного впливу.

Тож, у роботі представлено змістовий взаємозв'язок складових досліджуваного поняття, що забезпечує послідовність і перспективність їх усвідомлення у практичному становленні здобувачів вищої освіти.

Підтвердженням результатів є застосування комплексу теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Науковий апарат (об'єкт, предмет, мета, завдання) з визначенням наукової новизни сформульовані грамотно.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: здійснено дослідження емотивності в проєкції музичного мистецтва і мистецької освіти як багатовимірний феномен; визначено сутність художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в контексті фортепіанної підготовки; обґрунтовано компонентну структуру досліджуваного феномена, в якій виокремлюються чотири взаємодоповнюючі складові: образно-

резонансний компонент (забезпечує емоційно-образне переживання музики, емпатійне співпереживання та створення естетично насиченого звучання); інтерпретаційно-суб'єктний компонент (формує індивідуальну позицію виконавця, розвиває аналітичність, креативність і самобутній ідіостиль); комунікативно-репрезентаційний компонент (забезпечує виразну передачу художнього змісту через звукову експресію, сценічну пластику та мовлення); рефлексивно-методичний компонент (спрямований на усвідомлення й узагальнення власного виконавського досвіду та його подальшу педагогічну реалізацію); уточнено: сутність понять «емоційність» та «емотивність» у контексті музично-виконавської діяльності здобувачів вищої освіти, емотивні властивості художнього тексту, емоційні аспекти фортепіанного виконавства і фортепіанної підготовки; подальшого розвитку набули: методичні засади фортепіанної підготовки та інтерпретаційної практики здобувачів вищої мистецько-педагогічної та мистецької освіти.

Представлено методику формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти на основі спеціально розробленої низки педагогічних умов (стимулювання особистісно-мотиваційного ставлення до автентичного емоційно-образного переживання музики через психолого-педагогічну просвіту, аналіз художньо-виконавських кейсів та пошук власних смислів у фортепіанній підготовці; проєктування індивідуальних художньо-інтерпретаційних алгоритмів як прояв авторської смислотворчості і суб'єктної позиції здобувачів; створення творчо-полікомунікативного мистецько-освітнього середовища як простору для репрезентації художньо-виконавських інтерпретацій здобувачів; систематизація методичної діяльності шляхом перетворення власного виконавського й інтерпретаційно-емоційного досвіду на педагогічно-просвітницькі моделі), які реалізуються в чотири етапи (орієнтаційно-едукативний, інноваційно-акумулятивний, проєктно-творчий, узагальнюючо-смысловий); відповідно до стратегії дослідження у фортепіанну підготовку здобувачів вищої освіти впроваджено методи формування художньо-виконавської емотивності, серед яких особливо цікаві методи емоційно-резонансних асоціацій в колі, аналізу успішних інтерпретаційних кейсів, проєктування інтерпретаційної мапи, емоційно-драматургічної реконструкції та інші.

Методологічна база дослідження ґрунтується на винайденому та логічно структурованому комплексі теоретико-методологічних підходів (екзистенційно-феноменологічний, компетентнісний, полікомунікативний та рефлексивно-евристичний) та принципів формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки (орієнтації на автентичне емоційно-образне переживання музики, функціонально-смыслові інтеграції технічного, інтерпретаційного й

комунікативного рівнів фортепіанної підготовки, системного накопичення досвіду багатоканальної художньої комунікації, цілеспрямованого пошуку особистісно іманентних художньо-емоційних наративів у виконавському, художньо-інтерпретаційному і педагогічно-просвітницькому опрацюванні фортепіанних творів).

Конкретного методичного спрямування набувають винайдені педагогічні умови формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти, розкриваються у контексті науково-педагогічної теорії та методики формування та досі не були визначені в науковому дискурсі. У цих педагогічних умовах застосовано низку відповідних методів: інформаційний тренінг, емоційно-резонансні асоціації в колі, аналіз успішних інтерпретаційних кейсів, індивідуальне рефлексивне смислотворення; імпровізаційна та варіативна інтерпретація, емоційні діалоги, інтерпретаційне колажування, проєктування інтерпретаційної мапи; емоційно-драматургічна реконструкція, ансамблеві інтерпретаційні нариси, художньо-просвітницькі проєкти; презентація інтерпретаційних наративів, відеорефлексія та самоаналіз, зворотний зв'язок, ведення методичного щоденника. Експериментально доведено, що сукупна реалізація цих умов створює структурований, поетапний процес становлення художньо-виконавської емотивності здобувачів у контексті фортепіанної підготовки.

Структура дисертації є логічно побудованою та розгортається від аналізу попередніх науково-теоретичних досягнень відповідних наукових галузей через розкриття сутності феномена «художньо-виконавська емотивність», обґрунтування змісту та структури означеного феномена, визначення методологічних пріоритетів та розробки відповідної методики до визначення критеріїв оцінювання її ефективності задля експериментальної перевірки запропонованої авторської методики.

Чжен Ланьюе визначає п'ять завдань, які сфокусовані на досягненні мети, що полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці методики формування художньо-виконавської емотивності у здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки. Мета дослідження була досягнута внаслідок послідовного розв'язання поставлених завдань.

Перший розділ дисертації авторка присвятила вирішенню двох поставлених завдань. Для вирішення першого завдання: концептуалізувати поняття «емотивність» в контексті міждисциплінарних наукових досліджень, необхідно було проаналізувати досліджуваний феномен та його характеристики у різних галузях знань та видах мистецтва. Авторка успішно вирішила це завдання у загальнонауковому дискурсі. Отже, у контексті

фортепіанного виконавства емоційність в них розглядається дослідниками як важлива складова інтерпретаційного мислення та сценічної виразності, що визначає здатність виконавця до глибокого розкриття і переконливої трансляції образного змісту музичного твору.

Вирішення цього завдання дисертантка подає у контексті надання теоретичних висновків багатьох учених, українських та зарубіжних авторів. Окремо заслуговує на увагу широкий огляд концепцій та наукових поглядів зарубіжних авторів (майже 60 видань іноземними мовами), що ми відмічаємо як позитивне.

Визначаючи сутність змісту другого завдання щодо обґрунтування сутності, змісту і структури художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти, авторка розкриває його у комплексі визначених змістових елементів. Практичного значення набуває те, що у дослідженні обґрунтовано компонентну структуру досліджуваного феномена, в якій виокремлюються чотири взаємодоповнюючі складові: образно-резонансний компонент (забезпечує емоційно-образне переживання музики, емпатійне співпереживання та створення естетично насиченого звучання); інтерпретаційно-суб'єктний компонент (формує індивідуальну позицію виконавця, розвиває аналітичність, креативність і самобутній ідіостиль); комунікативно-репрезентаційний компонент (забезпечує виразну передачу художнього змісту через звукову експресію, сценічну пластику та мовлення); рефлексивно-методичний компонент (спрямований на усвідомлення й узагальнення власного виконавського досвіду та його подальшу педагогічну реалізацію). В обґрунтуванні цих компонентів звертає на себе увагу персоніфікований концепт (самобутність ідіостиль, інтерсуб'єктність, власний виконавський досвід). Зазначимо, що посилення у процесі формування кожного з цих компонентів реалізацією індивідуального потенціалу відповідає сучасним викликам суспільства, меті мистецької педагогіки задля самореалізації власної освітньої траєкторії.

Заслуговує схвальної оцінки визначення поняття «сутність художньо-виконавської емотивності» здобувачів вищої освіти в контексті фортепіанної підготовки, про що було відмічено на с. 2 даного відгуку.

У другому розділі дисертації представлено розв'язання третього завдання, яке полягало у розробці системи теоретико-методологічних підходів і принципів та обґрунтуванні педагогічних умов і методів формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки.

Позитивним є концептуально визнаний вміст наукових підходів, максимально об'єднаних їх теоретичною сутністю, що забезпечило всебічно

обґрунтовану будову методологічних засад: екзистенційно-феноменологічний, компетентнісний, полікомунікативний та рефлексивно-евристичний, які в єдності забезпечили орієнтацію на смислотворення, інтеграцію знань і практик, художню комунікацію та розкриття унікальності інтерпретаційної суб'єктності здобувачів.

Кожному науковому підходу відповідають визначені принципи: орієнтації на автентичне емоційно-образне переживання музики в процесі фортепіанної підготовки здобувачів вищої освіти; функціонально-смысловій інтеграції технічного, інтерпретаційного й комунікативного рівнів фортепіанної підготовки здобувачів вищої освіти; системного накопичення досвіду багатоканальної художньої комунікації як засобу передачі художньо-емоційного змісту фортепіанного твору; цілеспрямованого пошуку особистісно іманентних художньо-емоційних наративів у виконавському, художньо-інтерпретаційному і педагогічно-просвітницькому опрацюванні фортепіанних творів та герменевтичний, який авторка подає як стрижневий методологічний орієнтир у вимірі всіх перелічених наукових підходів, чим забезпечує інтерпретаційну зв'язність і концептуальну цілісність методологічної системи.

На особливу увагу заслуговують розроблені педагогічні умови, як важливого складника цілісної методичної системи в освітньому процесі. З метою уможливлення актуалізації авторської методики визначені автором відповідні педагогічні умови, про які вже йшлося на с. 4 цього відгуку у розділі «методологічна база».

У третьому розділі дисертації представлено розв'язання четвертого і п'ятого завдань, що стосувались розробки критеріїв, показників оцінювання та рівнів сформованості художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в контексті фортепіанної підготовки та експериментальної перевірки ефективності авторської методики.

Позитивної оцінки заслуговує наскрізність та взаємопов'язаність елементів наукового апарату, до яких відноситься логіка визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти. Вони були розроблені з огляду на змістові характеристики компонентів означеного феномена.

Розроблені критерії, показники оцінювання експериментальних досягнень довели ефективність авторської методики. Під час діагностики застосовано низку цілеспрямованих, цікавих, перспективних та результативних, формувальних методів, поетапне застосування яких детально описано у підрозділі 3.2. Виявлені та проаналізовані три рівні сформованості досліджуваного феномена: творчо-інтерактивний (високий), частково-пошуковий (середній) та репродуктивно-фрагментарний (низький).

Позитивної оцінки заслуговує теоретична модель методики формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки», яка обґрунтована автором за логікою організації дослідної роботи та здійснена в чотири етапи (орієнтаційно-едукативний, інноваційно-акумулятивний, проєктно-творчий, узагальнюючо-смысловий). На кожному з них були зреалізовані визначені педагогічні умови й застосувалися відповідні завдання та заходи у процес підготовки здобувачів вищої освіти.

Перевірка результатів за допомогою методів математичної статистики (дійснена перевірка відбулась за допомогою критерію кутового перетворення Фішера) переконливо показала зростання результатів учасників експериментальної роботи (40,65% – творчо-інтерактивний рівень, 50% – частково-пошуковий, 9,35% – репродуктивно фрагментарний) на противагу контрольній групі (9,35% – творчо-інтерактивний рівень, 46,9% – частково-пошуковий, 43,75% – репродуктивно фрагментарний). Проведені розрахунки продемонстрували значну різницю між вибірками, що підтвердило ефективність розробленої авторської методики формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки.

Висновуючи результати аналізу змісту дисертації зазначимо, що в ході роботи були розв’язані всі поставлені завдання на шляху досягнення означеної мети. Це дає підстави уважати представлену Чжен Ланьюе дисертацію завершеною кваліфікаційною працею.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлені багатьма факторами: обґрунтованістю основних теоретико-методологічних положень, системністю й цілісністю застосованих практичних дій, дотриманням послідовності конкретних етапів експериментальної роботи, використанням комплексу доцільних та цілеспрямованих методів, які відповідають предмету, завданням дослідження, а також репрезентативністю вибірки, результатами впровадження запропонованої методики у практику підготовки здобувачів вищої освіти мистецького профілю, належною обробкою отриманих даних статистичними методами.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 7 публікаціях автора (українською та англійською мовами), 2 у співавторстві, з яких: 3 – у фахових виданнях України, 4 – апробаційного характеру.

Також відповідними обраній темі є спрямованість матеріалів, що представлені на науково-практичних конференціях різного рівня, у тому числі міжнародних, де здійснювалась їх апробація. Вони повною мірою розкривають дослідницьку проблему з формування художньо-виконавської

емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки. Кількість, якість та повнота висвітлення результатів та відображення змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла відповідну апробацію, є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за змістом, структурою вона відповідає вимогам, що ставить Міністерство освіти і науки України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному плані наступні зауваження та побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. Ви у своїй організаційній моделі визначаєте провідним герменевтичний принцип (він навіть виділений у схемі моделі). Цікаво мати пояснення такому активному застосуванню іншої категорії, «комунікації» як смислової: «полікомунікативний науковий підхід», «комунікативно-репрезентативний компонент», «творчо-полікомунікативне середовище» та «творчо-полікомунікативне мистецько-освітнє середовище», «художня комунікація», у одному з принципів «комунікативний рівень», принцип «багатоканальної комунікації».

2. Контекст фортепіанної підготовки і процес фортепіанної підготовки Ви представляєте як синонімічні, хоча вони мають дещо відмінний науковий та педагогічний смисл (у визначенні провідного поняття у підрозділі 1.2 також застосовується контекст, а не заявлений у темі процес).

3. Цікавий метод «відеорефлексія та самоаналіз» містить два типи дій у одному методі. Не ясно, яким чином враховувались результати фіксації таких подвійних сутностей в одному методі: по сумі кількісних показників чи одна з дій була провідною.

4. Робота заявлена як всеохоплююча теоретично-практична база для фортепіанної підготовки. Чим пояснюється можливість звернення дослідження до здобувачів освіти різного рівня вищої освіти першого бакалаврського та другого магістерського. В методиці не спостерігається різниці на формувальному етапі навіть для різних спеціальностей 014 (середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 (Музичне мистецтво). Автор указує на наявність однакових дисциплін у навчальному плані, чи враховувалась або спостерігалась в експерименті різниця у якості підготовки учасників різних спеціальностей?

5. Ви застосовували доцільний метод «імпровізаційної та варіативної інтерпретації». Поясніть свою позицію, в чому Ви бачите тотожність цих складових, а в чому проявляється різницю між імпровізаційністю та варіативністю?

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальний позитивний висновок щодо високої оцінки дисертаційної роботи **Чжен Ланьюе**.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Таким чином, узагальнюючи, зазначимо, що дисертація **Чжен Ланьюе «Формування художньо-виконавської емотивності здобувачів вищої освіти в процесі фортепіанної підготовки»**, подана на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 01 – Освіта/Педагогіка 011 Освітні, педагогічні науки є завершеним, цілісним, самостійним, ґрунтовним, науково вагомим дослідженням з актуальної проблеми теорії педагогічної освіти, методики підготовки здобувачів вищої освіти, яке має яскраво виражену наукову новизну і прикладне значення її результатів для підготовки фахівців освітньої галузі з музичного мистецтва. Представлена дисертаційна робота відповідає чинним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка, **Чжен Ланьюе** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 01 – Освіта/Педагогіка 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інструментального виконавства,
оркестрового диригування та педагогіки мистецтва
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Наталія ГУРАЛЬНИК